Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

MEDDELELSER

FRA

DET STATISTISKE BUREAU.

FÖRSTE SAMLING.

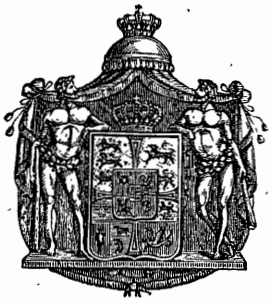

KJÖBENHAVN.

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI.

1852.

Det statistiske Bureau lader oftere paa Ministeriernes Opfordring til Omdeling blandt Rigsdagens Medlemmer eller til andet Brug trykke Betænkninger eller Indberetninger, som det har afgivet. Ved slig Leilighed har Man, da saadanne löse Ark saa lidet egne sig til Opbevaring og derfor saa let gaae tabte, ladet tage en Deel Aftryk med fortlöbende Pagina, og ved hertil at föie nogle af de meest til Offenliggjörelse sig egnende statistiske Oplysninger, som paa Opfordring fra Autoriteternes Side ere blevne tilveiebragte af Bureauet, eller paa anden Maade komne samme tilhænde, ere disse „Meddelelser fra det statistiske Bureau" fremkomne, med hvis Udgivelse der herved gjöres en Begyndelse.

VI.

I Fortsættelse af den Beretning, jeg tidligere har aflagt til Ministeriet om den Priis, til hvilken en Tönde Selveierbonde-Hartkorn i Tidsrummet 1845—1849 i Almindelighed har været udbragt i Handel og Vandel, skulde jeg ikke undlade herved at indberette Resultatet af en Undersögelse, jeg ved Afbenyttelse af det samme Materiale har anstillet over:

hvad Indflydelse Jordbrugets Störrelse yttrer paa Hartkornets Priis,

og

over hvad Indflydelse Krigsaarene have havt paa Salg af Grundeiendom.

Det vil i saa Henseende være nödvendigt först at dvæle ved Betragtningen af, hvor stort et Antal större Landeiendomme der i det omhandlede Qvinqvennium 1845—1849 har været Gjenstand for Salg. Af Gaarde paa over 12 Tönder Hartkorn, til hvilke der intet Fæstegods hörer eller i alt Fald kun et Belöb af under 10 Tdr. Hartkorn, er der i det omtalte Tidsrum solgt

paa Öerne	67	med 1486 Tdr.	Ager og Engs Hartkorn og halveret Skov- og Mölleskyld	for 2407480 Rbd.
i Jylland	72	— 1518 —	—	— 2545300 —
i Alt . .	139	— 3004 —	—	— 4952780 —

hvilket giver en Gjennemsnitspriis af 1649 Rbd. pr. Td. Hrtk. (paa Öerne 1620 Rbd. og i Jylland 1677 Rbd.)

Dette Resultat frembyder en dobbelt Afvigelse fra det, Man erholder ved at söge Gjennemsnitsprisen for en Tönde

Selveierbonde-Hartkorn i samme Tidsrum. Dels frembyder det nemlig en meget höiere Gjennemsnitspriis pr. Tönde Hartkorn, nemlig 1649 Rbd., medens Gjennemsnitsprisen paa en Tönde Selveierbonde-Hartkorn kun har været 962 Rbd.; dels viser det en höiere Gjennemsnitspriis for Jylland end for Öerne, (hvilket efter det Følgendes Udvisende dog kun gjelder de större blandt de omhandlede Landeiendomme), medens derimod en Tönde Selveierbonde-Hartkorn i det omhandlede Tidsrum har i Gjennemsnit været udbragt til et meget höiere Belöb paa Öerne end i Jylland (paa Öerne nemlig til et Gjennemsnitsbelöb af 1253 Rbd., i Jylland kun til 833 Rbd.)

Da de heromtalte 139 Salg af större Landeiendomme omfatte Eiendomme af meget forskjellig Störrelse, vil det være hensigtsmæssigt at dele dem i to Klasser, den ene omfattende de paa 12 til 25 Tdr. Hartkorn, den anden de paa over 25 Tdr. Hartkorn. Gjör Man dette, faaer Man følgende Resultater:

	Gaarde paa 12—25 Tdr. Hartkorn.				Gaarde over 25 Tdr. Hartkorn.			
	Antal af Salg.	Hartkorn.	Kjöbesum.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.	Antal af Salg.	Hartkorn.	Kjöbesum.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.
		Tdr.	Rbd.	Rbd.		Tdr.	Rbd.	Rbd.
Öerne	49	798	1501540	1882	18	688	905940	1317
Jylland	54	897	1581850	1763	18	621	963450	1551
Hele Kongeriget	103	1695	3083390	1819	36	1309	1869390	1428

Af de ovenanförte Tal synes at fremgaae, at medens en Tönde Hartkorn Selveier-Bondejord har en betydelig lavere Værdi end en Tönde Hartkorn Hovedgaardsjord, (hvilket kan forklares ved, at de större Landeiendomme fra ældre Tid af ere bedre opdyrkede, og i kraftigere Gjödningsstand), er Gjennemsnitsprisen paa de middelstore Landeiendomme (saavel paa Öerne som i Jylland, men dog især paa Öerne) forholds-

viis ikke lidet höiere end paa de meget store Landeiendomme, hvilket vistnok væsentligst hidrörer fra, at Konkurrencen er större ved de middelstore Eiendomme, hvilke Flere formaae at erhverve, og fra at de meget store Eiendomme i det Hele taget vistnok ikke ere saa omhyggelig behandlede, som de noget mindre. Medens ved Böndergaarde Gjennemsnitsprisen paa en Tönde Hartkorn er betydelig lavere i Jylland end paa Öerne, er den ved de middelstore Landeiendomme kun lidt lavere i Jylland end paa Öerne, og ved de store Landeiendomme er den endogsaa höiere, ja ikke lidet höiere, i Jylland, hvilket muligen kan forklares ved at der i Jylland i Reglen hörer betydeligt mere Areal til en Tönde Hartkorn, hvad de Fleste ere tilböielige til at overvurdere, fordi Vanskeligheden ved at bringe ringe Jord i höiere Kulturstand sjelden tillægges sin fulde Betydning.

Deler Man Böndergaardene i 4 Klasser, nemlig de under 2 Tdr. Hartkorn, de paa 2—4 Tdr., de paa 4—6 Tdr., og de paa 6—12 Tdr., for at undersöge hvorvidt en Bondegaards Störrelse skulde have Indflydelse paa Gjennemsnitsprisen af en Td. Selveierbonde-Hartkorn, da viser det sig, at en Tönde Hartkorn af denne Art i Jylland kan antages at have störst Værdi, naar den hörer til en större Bondegaard. Ved Betragtningen af den följende Tabel finder Man nemlig for hvert enkelt af Jyllands Amter den höieste Gjennemsnitspriis i Klassen 6—12 Tdr., hvortil Grunden sandsynligen er at der hyppigt til de större Böndergaarde i Jylland hörer en Deel raa Jord, og derfor et forholdsviis stort Areal til Hartkornet, ved hvis Opdyrkning Gaardens Produktion betydeligt vilde kunne föröges. Paa Öerne synes det omvendt som om de ganske smaa Gaarde forholdsviis have en höiere Værdi, da de 7 af de 9 Amter, som Öerne danne, frembyde den höieste Gjennemsnitspriis i Klassen 2 Tdr. og derunder, (og i de to afvigende Amter, Holbæk og Sorö har kun et meget ringe Antal Salg fundet Sted, og tilfældige Omstændigheder ere saaledes maaskee Aarsag til Afvigelsen). Medens Klassen 6—12 Tdr. Hartkorn i Jylland

frembyder den störste Gjennemsnitspriis for Selveierböndergaarde, frembyder den paa Öerne den laveste; men det maa her erindres, at samtlige Salg paa Öerne kun belöbe sig til 818, og at Man ved heraf at danne fire Klasser faaer saa faa Tilfælde i hver Klasse, at Man ikke kan stole synderlig paa de Slutninger, som bygges paa de Gjennemsnitstal, Man faaer for hver, hvorfor Fremstillingen amtsviis i fölgende Tabel, der oplöser de 818 Salg paa Öerne i 36 særskilte Dele, ogsaa kun er udfört for at faae Leilighed til at pröve de Sandsynligheder, Fremstillingen klasseviis kunde synes at give.

Amterne.	1845—1849.								
	Gaarde paa under 2 Tdr. Hartkorn.		Gaarde paa 2—4 Tdr. Hartkorn.		Gaarde paa 4—6 Tdr. Hartkorn.		Gaarde paa 6—12 Tdr. Hartkorn.		Det hele Antal Salg.
	Antal af Salg.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.	Antal af Salg.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.	Antal af Salg.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.	Antal af Salg.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.	
		Rbd.		Rbd.		Rbd.		Rbd.	
Kjöbenhavns Amt	25	2327	28	1574	34	1859	49	1761	136
Frederiksborg Amt	52	1312	49	1154	37	1062	34	1215	172
Holbæk Amt	4	1306	6	846	3	1239	5	1313	18
Sorö Amt	7	926	8	854	8	1191	14	1043	37
Præstö Amt	17	1163	9	957	4	910	5	848	35
Bornholms Amt,*)	2	884	19	773	25	585	57	517	103
Odense Amt	53	1600	40	1483	29	1310	13	1487	135
Svendborg Amt	11	2201	18	1734	12	1406	10	1549	51
Maribo Amt	53	1205	40	1055	14	958	24	1024	131
Öerne	224	1495	217	1246	166	1249	211	1206	818
Öerne (uden Bornholm)	222	1500	198	1278	141	1336	154	1389	715
Hjörring Amt	175	701	125	593	33	634	13	962	346
Thisted Amt	78	808	63	646	38	586	21	870	200
Aalborg Amt	63	639	56	554	38	691	11	989	168
Viborg Amt	79	605	105	562	25	659	13	1872	222
Randers Amt	69	642	98	579	55	660	30	905	252
Aarhuus Amt	48	1069	42	1092	30	879	20	1113	140
Skanderborg Amt	101	831	73	1036	26	1339	17	1823	217
Veile Amt	117	1269	90	1080	27	1306	15	1390	249
Ringkjöbing Amt	135	551	185	560	55	460	23	776	398
Ribe Amt	140	848	131	810	25	1101	15	1429	311
Jylland	1005	790	968	715	352	770	178	1180	2503
Hele Kongeriget	1229	919	1185	812	518	920	389	1194	3321
Kongeriget (uden Bornholm)	1227	919	1166	812	493	934	332	1277	3218

*) Bornholmsk Hartkorn er her reduceret til almindeligt Hartkorn.

Da i alle Öernes Amter, og i de 7 af Jyllands 10 Amter Gjennemsnitsprisen er höiere i Klassen „under 2 Tdr." end i Klassen „2—4 Tdr.", saa kan Man maaskee herved ansee det godtgjort, at en Tönde Hartkorn har en höiere Gjennemsnitsværdi, naar den hörer til et ganske lille Jordbrug (et Boelsted), end naar den hörer til et lille Gaardbrug. Andre nogenlunde sikkre Slutninger end de i det Foregaaende anförte lade sig nok ikke uddrage af de foranförte Tal. Undersögelser af den heromhandlede Art maa stötte sig paa et meget stort Antal Tilfælde, for at de indvirkende Omstændigheder kunne udjevne hinanden, og da et saadant betydeligt Antal Tilfælde ikke er forhaanden, kunne de Sammenstillinger og Undersögelser, jeg paa Ministeriets Forlangende har anstillet i den heromhandlede Retning, kun ansees som en förste Begyndelse til at belyse et Forhold, om hvilket Man tidligere har savnet al Kundskab, hvilken Begyndelse, naar den senere bliver fortsat, maaskee kan före til nogle enkelte paalidelige Resultater, skjöndt Gjenstanden kun lidet egner sig til statistisk Behandling, fordi de indvirkende Omstændigheders Antal er saa stort, og Tilfældighedens Indflydelse i mange Tilfælde er saa betydelig.

Naar Man for at erfare hvad Indflydelse de senere Aars Begivenheder have havt paa Omsætningernes Hyppighed undersöger, hvor stort et Antal af de omhandlede 3321 Salg af Böndergaarde og 139 Salg af större Landeiendomme uden Fæstegods der har fundet Sted i hvert af de enkelte Aar 1845—1849, da faaer Man följende Resultat:

	Salg af Selveier-Böndergaarde.		Salg af större Gaarde uden Fæstegods.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
		Tdr.		Tdr.
1845	742	2399	27	572
1846	729	2259	27	553
1847	810	2645	45	1095
1848	620	1832	21	444
1849	420	1386	19	340
	3321	10521	139	3004

Det sees af de ovenstaaende Tal, at Begivenhederne i Aarene 1848 og 1849 have medfört en ikke ringe Formindskelse i Omsætningen af Landeiendomme. For at erfare hvorvidt dette hidrörer umiddelbart fra selve Krigen eller fra Forhold, der have været en Följe af Tidsomstændighederne og Krigen, vil det være hensigtsmæssigt i den omhandlede Henseende at betragte Öerne, der ikke have været direkte berörte af Krigen, og Jylland, hver for sig. Gjör Man dette, da faaer Man följende Resultat:

	Böndergaarde.				Större Gaarde.			
	Öerne.		Jylland.		Öerne.		Jylland.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
		Tdr.		Tdr.		Tdr.		Tdr.
1845	202	817	540	1582	14	269	13	303
1846	156	635	573	1624	13	310	14	243
1847	192	759	618	1886	20	558	25	537
1848	150	537	470	1295	12	204	9	240
1849	118	489	302	897	8	145	11	195
	818	3237	2503	7284	67	1486	72	1518

Da det af de ovenstaaende Tal sees, at Aftagelsen i den omhandlede Omsætning i Aarene 1848 og 1849 har været næsten lige saa stærk paa Öerne, som i Jylland, uagtet

denne Provinds har været Krigens Skueplads, kan den ikke ansees som en Følge af selve Krigen, og dette Resultat stadfæstes, naar Man betragter særskilt de af Krigen stærkest hjemsögte Amter, Veile, Skanderborg og Aarhuus Amter.

Antallet af de solgte Böndergaarde har nemlig været i Veile Amt:

i Aaret 1845	. . .	61	med	186	Tdr. Hartkorn
1846	. . .	61	—	172	— —
1847	. . .	62	—	161	— —
1848	. . .	43	—	102	— —
1849	. . .	22	—	59	— —

i Skanderborg Amt:

i Aaret 1845	. . .	52	med	143	Tdr. Hartkorn
1846	. . .	53	—	144	— —
1847	. . .	59	—	186	— —
1848	. . .	32	—	78	— —
1849	. . .	21	—	71	— —

i Aarhuus Amt:

i Aaret 1845	. . .	34	med	112	Tdr. Hartkorn
1846	. . .	18	—	61	— —
1847	. . .	47	—	193	— —
1848	. . .	31	—	103	— —
1849	. . .	10	—	35	— —

og, om end Aftagelsen i disse Amter, som let forklarligt, er forholdsviis noget stærkere end i den övrige Deel af Kongeriget, er det dog ikke Tilfældet i den Grad, som man skulde ventet.

Naar Man vil undersöge, om de senere Aars Begivenheder foruden at formindske Omsætningen tillige har havt Indflydelse paa Priserne, da nödes Man ligeledes til at holde sig til Böndergaardene, da de enkelte Aar ikke frembyde saa mange Salg af större Landeiendomme, at der kan være Tale om af samme at uddrage en Gjennemsnitspriis. Hvad Böndergaardene angaaer, da var Gjennemsnitsprisen for hele Kongeriget paa en Tönde Hartkorn

i Aaret 1845 . . . 879 Rbd.
1846 . . . 942 —
1847 . . . 1062 —
1848 . . . 1035 —
1849 . . . 853 —

og det sees altsaa at de samme Aarsager, som have formindsket Omsætningen, tillige have trykket Priserne. Betragter Man Öerne og Jylland hver for sig, da faaer Man følgende Resultat:

	Öerne.	Jylland.
1845 . . .	1171 . . .	727.
1846 . . .	1332 . . .	789.
1847 . . .	1311 . . .	961.
1848 . . .	1321 . . .	916.
1849 . . .	1122 . . .	706.

og da Priserne saaledes forholdsviis næsten ere sunkne lige saa meget paa Öerne, hvilke Krigen ikke direkte har berört, som i Jylland, sees det heraf, at den omhandlede Synken i Priis mere har været en Følge af Tidsomstændighederne i det Hele taget, end af selve Krigen. Til det samme Resultat kommer Man ogsaa ved at betragte særskilt Veile, Skanderborg og Aarhuus Amter, som ere de af Krigen stærkest hjemsögte Amter. Gjennemsnitsprisen har nemlig været i Veile Amt:

i Aaret 1845 . . . 1141 Rbd.
1846 . . . 1204 —
1847 . . . 1357 —
1848 . . . 1361 —
1849 . . . 974 —

i Skanderborg Amt:

i Aaret 1845 . . . 902 Rbd.
1846 . . . 1105 —
1847 . . . 1679 —
1848 . . . 1210 —
1849 . . . 1023 —

i Aarhuus Amt:

i Aaret	1845 . . .	897 Rbd.
	1846 . . .	951 —
	1847 . . .	1052 —
	1848 . . .	1077 —
	1849 . . .	1373 —

At fortsætte Undersögelsen i en yderligere Detail, end her er skeet, vilde efter min Overbeviisning ikke være hensigtsmæssig, da Resultaterne tabe i Paalidelighed, jo lavere det Antal Tilfælde er, hvorpaa de begrundes.

Det statistiske Bureau, i September 1851.

A. Bergsöe.

Til

Indenrigsministeren.